

УДК: 338.439.5:633.1

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ НА РИНКУ ЗЕРНА УКРАЇНИ*

**Є.С.ПОДАКОВ, Ф.І.МОСКАЛЕНКО – пошукувачі,
Херсонський ДАУ**

Стан зернового господарства визначає розвиток усіх галузей агропромислового комплексу та рівень народного добробуту. Від обсягу виробництва зерна залежить, чи буде забезпечено населення основним продуктом харчування-хлібом, промисловість-сировиною, чи матиме держава необхідні для неї матеріальні і сировинні ресурси.

Останнім часом Україна зробила важливі кроки щодо зміцнення свого статусу як аграрної держави в контексті європейської інтеграції. Адже перебування у співтоваристві розвинутих Європейських держав та рівноправне партнерство на світовому ринку, зокрема агропромислової продукції, зумовлюють необхідність не тільки завершення реформ в аграрному секторі економіки, а й відновлення його виробничого потенціалу на засадах реструктуризації виробництва.

Шлях до досягнення цієї мети пролягає в першу чергу через відродження зернового господарства. Щодо цього існують різні точки зору. Ряд експертів вважають, що у перспективі обсяг виробництва зерна в Україні має становити близько 60 млн. тонн.

Аналіз світової ситуації на ринку зерна підтверджує правомірність такого підходу до визначення місця на ньому України. Він збігається з концепцією загальної проблеми продовольчої безпеки, обумовленої глобалізацією економіки.

Урядова програма “Зерно України 2001-2004 роки” започатковує здійснення стратегічної мети, згідно з якою Україна має посісти належне їй геополітичне місце на зерновому ринку. Важливу роль у досягненні цієї мети займає Причорноморський регіон.

Причорноморський регіон, у нинішніх кордонах (Одеська, Миколаївська та Херсонська області) завжди був серед основних постачальників зернової продукції на ринок України. Одночасно вважалося, що потенційні можливості Причорномор'я як виробника зерна, значно вищі, ніж реалізовувались на практиці.

* Робота виконана під керівництвом д.е.н., проф. Мармуль Л.О.

У регіоні на сьогоднішній день практично всі придатні для вирощування сільськогосподарських культур землі вже використовуються. Отже, збільшення валових зборів зерна можливе виключно за рахунок підвищення урожайності. Основний резерв для збільшення валових зборів - підвищення урожайності зернових. Прості підрахунки показують, що за умови підвищення врожайності основної зернової культури регіону-озимої пшениці, до рівня країн Західної Європи (50 ц/га), потенційний обсяг її виробництва, при посівах на рівні 2000 року (1146,5 тис. га), у Причорномор'ї може становити-5,7 млн. т, що складає половину національного валового збору озимої пшениці.

При стабільних посівних площах основним напрямом розвитку зернового господарства має бути його послідовна інтенсифікація. При цьому головний акцент слід робити на повсемісному впровадженню інтенсивних технологій, які синтезують досягнення науково-технічного прогресу і передовий досвід.

Одним з найбільш потужних важелів інтенсифікації зернового господарства є впровадження досягнень селекції і насінництва. За існуючими оцінками, збільшення світового виробництва зерна протягом останніх 40 років більш як на 40% забезпечувалося новітніми селекційними досягненнями. Дані вітчизняних досліджень дещо скромніші. Вони стверджують, що з усіх чинників виробництва, які впливають на формування урожаю (сівозміна, обробіток ґрунту, добрива тощо), фактори сорту та високоякісного насіння здатні забезпечити підвищення урожайності на 20-25 %.

За останні роки (1999-2001 роки) науковими установами регіону проведено повну сортозаміну сортів озимої м'якої пшениці. За цей період створено і занесено до Реєстру сортів рослин України 57 нових сортів. Вони характеризуються здатністю формувати високоякісне продовольче зерно при потенційній урожайності 80-100 ц/га, стійкі до вилягання та основних хвороб, мають високу морозо- та посухостійкість. Найбільшим попитом у господарствах регіону є сорти: Альбатрос одеський, Вимпел одеський, Одеська 162, Українка одеська. Впровадження нових сортів озимої пшениці в 2001 році в господарствах суспільного сектора забезпечило середню урожайність зерна на рівні 50 ц/га.

Однак у переважній більшості господарств нові сорти використовуються неефективно, що пояснюється недостатньою технологічною забезпеченістю, відсутністю комплексного підходу до застосування факторів інтенсифікації. За оцінками, потенціал урожайності сортів зернових культур реалізується в середньому на 30-35 %. Для порівняння: в Нідерландах цей показник сягає 70%, країнах Скандинавії-50-60%.

Накопичення проблем, що спостерігається останнім часом у зерновій галузі, пояснюється наслідками переважно екстенсивного характеру розвитку землеробства. Особливо тривожним є той факт, що сучасне використання земельних ресурсів не відповідає вимогам раціонального природокористування, як правило, порушується екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, лісових і водних територій. Технології обробітку ґрунту, як правило є застарілими, затратними і такими, що негативно впливають на стійкість агроландшафтів.

Проведені вітчизняними вченими дослідження доводять, що застосування ґрунтозахисної системи обробітку ґрунту забезпечує одержання значного первинного і вторинного економічного ефекту. Первинний економічний ефект складається з економії праці і матеріальних витрат. Показником вторинного економічного ефекту є підвищення потенційної і ефективної родючості, що знаходить своє відображення у вартості додатково одержаної продукції. Поряд з прибавкою урожаю, вторинний економічний ефект включає зменшення амортизаційних відрахувань на сільськогосподарську техніку.

ґрунтозахисні технології біологічного землеробства з розширеним відтворенням родючості ґрунтів порівняно з традиційними технологіями потребують у 2 рази менше палива, в 10 разів- мінеральних добрив, у 8 разів- отрутохімікатів, втричі менше часу на обробіток ґрунту.

У світовому сільському господарстві прибічники альтернативних (біологічних, органічних) систем землеробства пропонують відмовитися від застосування мінеральних добрив і пестицидів з метою вирішення завдань охорони агроландшафтів, одержання екологічно чистої продукції та зменшення техногенних витрат. Проте досвід багатьох країн у використанні альтернативних систем землеробства показує, що їх продуктивність порівняно з традиційними технологіями знижується на 20-30%.

Для Причорноморського регіону вважаємо найбільш прийнятними інтегровані системи землеробства. Вони, з одного боку, включають важливі елементи альтернативних систем-освоєння науково обґрунтованих сівозмін, широке застосування органічних добрив, біологічних методів захисту рослин, з іншого- допускають у необхідних випадках екологічнобезпечне використання мінеральних добрив і пестицидів. Інтегровані системи землеробства одночасно відповідають вимогам охорони навколишнього природного середовища та ефективного ведення сільськогосподарського виробництва на основі сучасних досягнень науково-технічного прогресу. У перспективі широке поширення альтернативних систем землероб-

ства можливе із запровадженням більш сучасних їх форм, в яких будуть важливими не тимчасові економічні та екологічні вигоди, а умови, що забезпечать стійкий стратегічний розвиток сільськогосподарського виробництва.

В Одеській та Херсонській областях за останні роки спостерігається тенденція до збільшення частки озимої пшениці в структурі виробництва зерна на зрошенні. Це супроводжується значним зростанням врожайності, проте ще є резерви підвищення ефективності використання зрошуваних земель. Практично вирощування при поливі дає можливість збільшити врожайність озимої пшениці на 30-50%. Для підвищення економічної ефективності використання зрошувальних земель необхідне раціональне використання мінеральних добрив, впровадження інтенсивних сортів, дотримання науково обгрунтованих режимів зрошення, удосконалення техніки і засобів поливу. Вважаємо доцільним проведення заходів по удосконаленню зрошуваних систем і поливної техніки для більш економічного та раціонального використання природних ресурсів. Особливу увагу варто приділяти попередженню засолення зрошувальних земель і підвищення їхньої родючості. На думку вітчизняних спеціалістів, на зрошуваних землях Причорномор'я доцільно довести частку зернових культур у структурі посівної площі до 40%.

Перехід зернового господарства на інтенсивні методи ведення повинен здійснюватися при умові комплексного рішення всіх організаційно-господарських і агротехнічних прийомів у відповідності до зональних особливостей системи землеробства. Це забезпечить максимальне використання агрокліматичних ресурсів кожного поля і біологічного потенціалу вирощування сортів і гібридів.

Література:

1. Клочан В.В. Розвиток інфраструктури регіонального зернового ринку //Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК. – К.: ІАЕ, 2001. – частина 4. –с.77-80.
2. Лобас М.Г. Розвиток зернового господарства України. –К.:НВАТ “Агроінком”, 1997. –с.163-190.
3. Луканев И.В. Неиспользованные резервы увеличения производства зерна и снижение его трудоемкости//Экономика Украины. –К.: Преса України, 1998. –№10. –с.53-59.